

Список використаних джерел:

1. Основи підприємництва: Підручник / [Біляк Т.О., Бірюченко С.Ю., Бужимська К.О., та ін.] ; під заг. ред. Н.В. Валінкевич. Житомир : ЖДТУ, 2019. 493 с
2. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. К. : Т-во «Знання»; КОО, 2003. 302 с.
3. Квасній З.В. Наукова стаття «Механізм реалізації регіональної політики сприяння розвитку малого підприємництва у регіонах». УДК 353.2
4. Лазур П. Ю. Державне регулювання малого і середнього підприємництва / П. Ю. Лазур. Л. : Новий Світ, 2006. 400 с.

Бунковська Ірина Степанівна

Головний спеціаліст Козівської РДА Тернопільської області

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Оптимізація дохідної частини місцевих бюджетів та можливі резерви їх зростання є особливо актуальним питанням в умовах ринкової трансформації вітчизняної економіки. Існуюча система мобілізації доходів бюджетів різних рівнів в Україні характеризується надзвичайно низьким рівнем питомої ваги власних дохідних джерел місцевих бюджетів, що компенсується нарощенням обсягів різного роду міжбюджетних трансфертів. Фактична фінансова спроможність місцевих органів влади суттєво обмежується, що перешкоджає розвитку демократичних перетворень в державі. Зважаючи на вище зазначене, постає нагальна необхідність у дослідженні теоретико-концептуальних засад формування дохідної частини місцевих бюджетів, визначенні та обґрунтуванні сукупності практичних рекомендацій в частині їх зміцнення.

Однією із базових функцій органів місцевого самоврядування є забезпечення надання населенню необхідних суспільних благ і послуг, фінансове забезпечення яких здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів. Відтак,

дане питання потрібно вирішувати шляхом надання місцевим органам влади стабільних закріплених доходів, забезпечення отримання ними власних доходів та узгодження системи надання міжбюджетних трансфертів. Відмітимо, що лише комплексне вирішення даних проблем дозволить органам місцевої влади і місцевого самоврядування розширити можливість залучати та наповнювати місцеві бюджети необхідним обсягом фінансових ресурсів [11, с. 244]. Насамперед, для з'ясування сутності та особливостей формування власних і закріплених доходів місцевих бюджетів, необхідно розглянути економічний зміст поняття «доходи бюджету» загалом.

Доходи бюджету представляють собою частину централізованих коштів держави та органів місцевого самоврядування, необхідних для виконання їх функцій на загальнодержавному, та місцевому рівнях. Доходи бюджету відображають сукупність розподільчих відносин, які виникають при розподілі вартості валового внутрішнього продукту та формування на цій основі грошових коштів, що знаходяться в розпорядженні органів державної влади, управління та місцевого самоврядування.

У Бюджетному кодексі України подано визначення доходів бюджету як «податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ)» [3]. На нашу думку, у даному визначенні лише перераховуються складові доходів бюджету, а економічний зміст самого поняття не розкрито.

У наукових джерелах вітчизняних вчених-економістів доходи бюджету розглядаються як певна частина централізованих ресурсів держави та органів місцевого самоврядування; як фонди грошових коштів, або через сукупність економічних відносин між окремими суб'єктами.

Так, А.М.Бабич та Л.П.Павлова визначають доходи бюджету як окрему частину національного доходу, яка централізується у бюджетах різних рівнів за рахунок податкових та неподаткових надходжень, доходів від використання майна, яке знаходиться у державній і муніципальній власності [2, с. 44].

Для прикладу, у підручнику «Бюджетна система» за редакцією С.І.Юрія та Й.М. Бескида доходи бюджету розглядають як частину централізованих ресурсів держави, необхідних для виконання нею відповідних поставлених функцій [13, с. 154]. У даному визначенні авторами акцентується увага на матеріальному змісті цього поняття, зокрема звертається увага як саме формуються доходи бюджету і для чого, тобто на функціональному призначенні. Подане визначення доходів бюджету є спільним для різних видів бюджету, а тому не враховує специфічних особливостей формування і використання доходів місцевих бюджетів.

Аналогічними до поданого визначення сутності доходів бюджету є позиція Л.Дробозіної [4, с. 67], Ю.Константиної та Л.Окуневої [8, с. 25]. Водночас, цими авторами доповнено визначення доходів саме місцевих бюджетів джерелами їх формування, а саме вказано, що вони формуються за рахунок: місцевих податків і зборів, неподаткових доходи, надходжень із бюджетів вищих рівнів.

У Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено, що доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом, джерел та закріплених у встановленому порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів [10].

На відміну від поданих вище позицій стосовно сутності і економічного змісту доходів бюджету Г.Б.Поляк, М.В.Романовський, О.В.Врублевський та Б.М.Сабанті пропонують розглядати їх з позиції сукупності економічних відносин, які виникають між державою і юридичними та фізичними особами. Зазначені автори акцентують свою увагу на безповоротності даних надходжень, які поступають у розпорядження певних уповноважених органів державної влади у відповідності до діючого бюджетного, податкового законодавства [12, с. 112].

О.Р. Романенко розглядає доходи місцевих бюджетів як економічну категорію, через призму економічних відносин, які виникають у держави з суб'єктами розподілу і перерозподілі ВВП (юридичними і фізичними особами) в

процесі формування і використання бюджетного фонду та виділяє форми прояву даної категорії [11, с. 76]. Однак, таке обґрунтування сутності доходів місцевих бюджетів не повністю розкриває суті поняття, адже доходи державного і місцевих бюджетів суттєво відрізняються за джерелами формування надходжень та напрямками їх використання.

Ю.В.Пасічник [9, с. 67] тлумачить поняття «доходи місцевих бюджетів» ототожнюючи їх з фінансовими ресурсами регіонального рівня. Такої ж думки дотримуються Л.О. Дроб'язко та О.В. Люта, зазначаючи, що доходи місцевих бюджетів – це фінансові ресурси органів місцевої влади, що використовуються для забезпечення розвитку певного регіону та які повинні відповідати обсягам повноважень, встановленим законодавством [5, с. 227].

На нашу думку, такий підхід не є достатньо обґрунтованим, адже фінансові ресурси регіонального рівня окрім доходів бюджетів, включають доходи державних та місцевих цільових фондів, доходи комунального сектора економіки та муніципальний кредит.

І.В. Алексєєв, Н.Б. Ярошевич [1, с. 98] зазначають, що доходи місцевих бюджетів, це ресурси, що формуються за рахунок місцевих податків і зборів та закріплених у встановленому порядку загальнодержавних податків і зборів і інших загальнообов'язкових платежів. М. А. Гапонюк, В. П. Яцюта [7, с. 114] відносять до доходів місцевих бюджетів власні, закріплені, регулюючі доходи та трансферти.

І.О. Кулик вказує на те, що доходами бюджету є кошти, які надходять у постійне користування на безповоротній основі та які забезпечують стабільність бюджету і фінансування його видатків [6].

Враховуючи вище зазначене, необхідно відмітити, що серед вчених-економістів домінує дві концепції стосовно розуміння економічного змісту поняття «доходів місцевих бюджетів». В основі першої концепції та поглядів її представників лежить сукупність централізованих грошових коштів держави, які мобілізуються у відповідних фондах фінансових ресурсів для виконання державою та органами місцевого самоврядування своїх функцій.

Інша група авторів в основу визначення доходів місцевих бюджетів вкладають сукупність економічних відносин розподільчого і перерозподільчого характеру, які виникають між державою з однієї сторони та юридичними і фізичними особами – з іншої з метою формування централізованих фондів грошових коштів для виконання органами місцевого самоврядування своїх функцій щодо задоволення суспільних потреб громадян.

Необхідно відмітити, що термін «доходи місцевих бюджетів» використовується при визначенні різних за своєю економічною природою об'єктів і явищ. З однієї сторони, дане поняття характеризує сукупність фінансових відносин, пов'язаних з формуванням фондів фінансових ресурсів місцевих органів влади та управління, а з іншої сторони – вони є матеріальним виразом частини бюджетних відносин у формі податкових і неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом та офіційних трансфертів. Окрім того, зміст доходів місцевих бюджетів доречно розглядати в частині їх суспільного призначення як необхідність об'єднання загальнодержавних інтересів та інтересів мешканців територіальних громад у процесі формування дохідної частини місцевих бюджетів.

На нашу думку, позиції авторів стосовно визначення доходів місцевих бюджетів однієї і іншої концепції мають право на існування. Адже, поняття «доходи місцевих бюджетів» є досить різноманітне і його можна розглядати лише у динаміці і аж ніяк у статиці, що обумовлено постійним мінливим середовищем соціально-економічного розвитку країни та глобалізацією світової економіки.

Водночас, вважаємо, що вище подані визначення потрібно уточнити, а саме, конкретизувати призначення доходних джерел місцевих бюджетів в контексті зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування, що передбачає збільшення обсягів доходів місцевих бюджетів для забезпечення фінансування власних повноважень органів місцевої влади.

Таким чином, доходи місцевих бюджетів доцільно розглядати як частину фінансових ресурсів держави, які є власними і закріпленими видами надходжень,

що акумулюються у фондах грошових коштів органів місцевої влади і управління за рахунок податкових, неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом та цільових фондів, а також коштів, виділених з бюджетів інших рівнів з метою забезпечення виконання власних і делегованих повноважень органів місцевої влади і управління.

Список використаних джерел:

1. Алексеев І.В., Н.Б. Ярошевич, А.М. Чушак-Голобородько Бюджетна система: Навчальний посібник. Х.: Хай-Тек Прес, 2007. 376 с.
2. Бабич А.М. Государственные и муниципальные финансы: Учебник. М.: ЮНИТИ, 2002. 687 с.
3. Бюджетний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51) URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17>
4. Дробозіна Л.А. Формування доходів місцевих бюджетів у контексті трансформації податкової системи. *Фінанси України*. 2007. № 10. С. 13-22.
5. Дроб'язко Л.О., Люта В.О. Актуальні питання формування доходів місцевих бюджетів. *Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ*, Серія: Економічні науки. 2013. № 4. С. 225-235.
6. Кулик І.О. Шляхи удосконалення управління місцевими бюджетами. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/> 22.04.2013.
7. Місцеві фінанси: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М.А. Гапонюк, В.П. Яцюта, А.Є. Буряченко, А.А. Славкова. Київ: КНЕУ, 2002. 184 с.
8. Нікітіна Л.О. Правові засади формування місцевих бюджетів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 "Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право" Ірпінь. 2004. 19 с.
9. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів Київ: Знання - Прес, 2008. 670 с.
10. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show-> 19.04.2013

11. Роменська К.М. Зарубіжний досвід бюджетного регулювання. *Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії (Економічні науки)*. 2010. № 2. С. 132–140.

12. Финансы / под. ред. М.Ф. Романовского, О.В. Врублевской, Б.М. Сабанти. – Москва: Юрайт-Издат, 2004. 503 с.

13. Юрій С.І. Концептуальні засади сутності бюджету. *Фінанси України*. 2001. № 10. С. 3–10.

Бушмельова Наталія Вікторівна

*Студентка 1 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку
Науковий керівник: к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія Квасниця О.В.
Тернопільський національний економічний університет*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

У сучасному світі важливо орієнтуватися у видах банківських послуг та продуктів, принципах нарахування відсотків за кредитами та депозитами. Щоб заощадити гроші при отриманні кредиту, важливо порівнювати умови кредитування, користуватися кредитними калькуляторами. Отримати дохід від власного капіталу, поклавши гроші на депозит, допоможе правильна оцінка надійності банку. Для прибуткових інвестицій важливо навчитися враховувати вартість грошей у часі, загальну економічну ситуацію в країні та в світі.

Уміння управляти фінансовими потоками – це не вроджена здатність людини, це набута система уявлень, цінностей і сформованих звичок. Найчастіше дитина переймає досвід своїх батьків автоматично, саме сім'я закладає фундамент майбутньої успішності і фінансового благополуччя дорослої людини [1].